

для полонених на території Польщі [4, с. 111]. Для українців війна була завершена.

Чорні запорожці поступово зникли. Колишні вояки роз'їхалися по всьому світові. Проте, вони ще довго поставали в пам'яті більшовицьких та білогвардійських командирів з їх сяючими шаблями та чорними шликами. Це були хижі, жорстокі і надзвичайно хоробрі бійці, і в тих умовах ніхто інший за них воювати просто не зміг би.

Список використаних джерел

1. Гломозда К. Відзнаки українського війська доби визвольних змагань / К. Гломозда // Історія українського війська. – Львів, 1996. – С. 823–825.
2. Калининчук Д. Їх звали Чорні Шлики [Електронний ресурс] / Дмитро Калининчук. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua> / Український тиждень.
3. Дяченко П. Чорні запорожці. Спомини командира 1-го кінного полку Чорних запорожців Армії УНР / Дяченко Петро. – Київ: Стікс, 2010. – 176 с.
4. Коваленко С. Чорні Запорожці: історія полку / Коваленко Сергій. – Київ: Стікс, 2012. – 119 с.

Ірина Кислинська

ЗНАЧЕННЯ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Сімейне виховання має величезне значення у вихованні, освіті і становленні будь-якої людини. Можна сказати, що це фундамент на якому будуватиметься все подальше життя. І від того наскільки твердий цей фундамент залежить дуже багато чого в долі людини.

Про важливість сімейного виховання відзначається в Конституції України, Державній програмі «Освіта», Концепції національного виховання, Національних програмах «Діти України» та «Українська родина» та інших державних документах.

Батьки – перші вихователі – мають найсильніший вплив на дітей. Ще Ж. Руссо стверджував, що кожний наступний вихователь надає на дитину менше впливу, ніж попередній. Батьки є попередніми по відношенню до всіх інших: вихователю закладу дошкільної освіти, вчителю початкових класів... Їм самою природою віддано перевагу у вихованні дітей. Забезпечення сімейного виховання, його змістовні та організаційні аспекти є вічною і дуже відповідальним завданням людства.

Про силу виховного впливу батьків красномовно говорить такі українські народні прислів'я і приказки: «Який куц, така й хворостина,

який батько, така й дитина», «Які мамо й тато, таке й дитятко».

Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передавання культурних цінностей [3].

Добре виховати своїх дітей – не тільки найголовніший моральний, а й конституційний обов'язок кожного батька і кожної матері. За виховання синів і дочок батьки відповідають перед суспільством. Суть цього прекрасно передав А. Макаренко, який писав: «Виховання дітей – найважливіша галузь нашого життя. Наші діти – це майбутні громадяни нашої країни і громадяни світу. Вони творитимуть історію. Наші діти це майбутні батьки і матері, вони теж будуть вихователями своїх дітей. Наші діти повинні вирости прекрасними громадянами, хорошими батьками і матерями. Але це – не все: наші діти – це наша старість. Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, це – наші сльози, це – наша провина перед іншими людьми, перед усією країною» [6].

З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя та практичної діяльності, в домашніх умовах забезпечити розумну організацію її життя, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки й діяльності.

Оскільки мета виховання підростаючого покоління – формування всебічно розвиненої особистості, сім'я, як і школа, здійснює моральне, розумове, трудове, естетичне і фізичне виховання. Йому притаманні неперервність і довга тривалість, неперервне поєднання цілеспрямованих педагогічних впливів батьків та інших дорослих на дітей.

Вплив сім'ї на дитину має особливе значення на ранньому етапі її життя. Саме в цей час закладаються морально-етичні ідеали дитини, культура поведінки та спілкування, норми поведінки, ціннісні орієнтації, формується життєва позиція та громадська свідомість [1].

У взаємостосунках батьків і дітей наявні чотири функції, кожна з яких має домінуючий вплив на дитину у певний віковий період розвитку:

- для немовлят батьки виступають джерелом емоційного тепла і підтримки,
- у ранньому і дошкільному віці батьки – це влада, найвища інстанція, розпорядник всіх благ,
- у молодшому і середньому шкільному віці батьки є зразком і прикладом для наслідування,
- з настанням наступних періодів життя батьки повинні бути другом і наставником [2].

На необхідності сімейного виховання як оптимальної умови гармонійного розвитку дитини свого часу постійно наполягали видатні педагоги-гуманісти – Г. Гмайнер, П. Лесгафт, О. Макаренко, Й. Песталоцці,

В. Сухомлинський, К. Ушинський. Вони доводили, що сім'я є один із найважливіших інститутів соціалізації дитини, персональним навколишнім середовищем її розвитку, оскільки саме в сім'ї беруть початок світогляд, морально-естетичні ідеали і смаки, норми поведінки, трудові навички, ціннісні орієнтири дитини, тобто усі ті якості, які згодом становитимуть її сутність як людини.

Особливості соціалізації дитини у сім'ї розглядалися вітчизняними і зарубіжними науковцями: М. Алексєєвою, І. Бехом, Є. Бондаревською, Р. Гуровою, І. Коном, Н. Карплюк, М. Лукашевичем, Р. Прімою, В. Титаренко, А. Харчевим, В. Шепелем та інші. Педагогічним проблемам формування особистості дитини в умовах родинного виховання присвячені праці Ю. Азарова, Т. Алексєєнко, В. Постового, С. Тищенка, І. Трухіна та інших.

Сімейне виховання відбувається в процесі життя – у відносинах близькості, у справах і вчинках, які здійснює дитина. Зі своїх відносин до батька, матері вона засвоює перші обов'язки перед суспільством. У сім'ї дитина рано привчається до праці. Під впливом сімейних принципів і всього сімейного укладу виховується твердість характеру, гуманізм, зосереджений розум. Саме в сім'ї дитина спостерігає й відчуває почуття любові до батьків і сама одержує від них цю любов і ласку.

А. Макаренко розуміє сімейне виховання як цілеспрямований процес формування «людини в людині». Саме виховання, учить він, повинне готувати людину до праці, до життя. Для цього необхідно, щоб діти були розумово розвинені, морально досконалі, фізично здорові. Він по-новому порушує питання про виховання моральності. На його думку, сутність морального виховання в сім'ї не в кодексі правил поведінки, а в тому, щоб створити внутрішню спрямованість людини. Таким чином, першим і основним завданням сімейного виховання А. Макаренко вважає підготовку людини до життя [4].

На думку М. Пирогова, найбільше право батьків полягає в тому, щоб розвинути цілком і всебічно все блага, що є в дитині від природи, без зазіхання на особистість дитини. Людина легко засліплюється власними достоїнствами, тому з дитинства необхідно розвивати в дитині самосвідомість, будити совість. Звідси випливає основне, з його погляду, положення, що стосується питань виховання дітей у сім'ї: не ухилятися зі шляху цілісного внутрішнього життя, у якому має бути збережено єдність думки, слова й справи. І щодо цього він призиває батьків оберігати цілісність дитячої душі, не вносячи в неї нещирість.

Ми можемо відмітити, що ролі батька і матері у формуванні психічно і фізично здорової дитини є однаково важливими. Та дитина, яка все життя жила без любові, твердого слова, турботи і просто спілкування з батьком відчуває у своєму житті дискомфорт, часто має проблеми у інтелектуальному розвитку, та у відносинах з протилежною статтю. А ті

діти, які живуть у повноцінній, здоровій сім'ї, де їх люблять і тато і мати, де кожен виконує свої обов'язки та функції виростають повноцінними, гармонійно розвинутими особистостями.

В основі виховної діяльності дорослим необхідно керуватися принципами любові і вимогливості, розумної міри відповідальності і самоконтролю для кожного віку, батьківського керування без зайвого крику, поваги до особистості і достоїнства дитини, реальних вимог і спокійної послідовності при їх виконанні, справедливого використання арсеналу стимулів і покарань. У цьому виявляється педагогічна культура батьків [5].

Отже, формування особистості дитини в сучасному суспільстві ставить нові вимоги до системи виховання й освіти підростаючої особистості, а також врахування особливостей функціонування й розвитку сучасної сім'ї як мікрогрупи суспільства, її формуючо-виховної спроможності на рівні теоретичного й практичного забезпечення вирішення актуальних проблем в даній галузі.

Список використаних джерел

1. Батьків не обирають: проблеми відповідального батьківства в сучасній Україні / за ред. Ю. Якубової та ін. – К.: АЛД, 1997. – 128 с.
2. Варга А. Я. Роль родительского отношения в стабилизации детской невротической реакции / А. Я. Варга // Вести. МГУ. – 1985. – № 4. – С. 32–38. – (Сер. 14. Психология).
3. Гончаренко С. Б. Український педагогічний словник / С. Б. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Макаренко А. С. Книга для родителей / Макаренко А. С. – М.: Педагогика, 1988.
5. Развитие личности ребенка / под ред. А. Фонарева; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1987. – С. 190–211.
6. Соціальна педагогіка: підручник / за ред. проф. А. Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.

Інна Кифорук

З ІСТОРІЇ ВІДКРИТТЯ ЗАКОНІВ КЕПЛЕРА

Закони руху планет, виведені Йоганном Кеплером, змінили тисячолітні догми про кола й сфери та відкрили дорогу фізичному розумінню небесних явищ. Історія відкриття цих законів, що забрала у дослідника багато років напруженої праці, сповнена драматизму. Вона дійшла до нас з перших рук: в книгах Кеплера. Він докладно розповів про всі деталі роботи. У вступі до книги «Нова астрономія» він писав: «Для